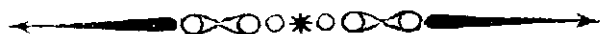

I. T ó l d a l é k.

Költ Julius 12 - dik napján. 1805.

Carmen Elegiacum,

in quo Illustrissimo ac Reverendissimo Do-
mino L. Baroni

Stephano Fischer

de Nagy - Szalatnya, Episcopo Szathmár-
Nemethiensi, Abbati B. M. V. de Batta,
Excelsæ Septemviralis Tabulæ Assessori lon-
gævam vitam, omnigenam prosperitatem, et
felix Diaeceseos regimen optat infra scriptus.

CCO Cluj / Central University Library Cluj

Inclyte Septemvir! Patriæ decus! atque Corona!
Namque Tuum Nomen Stephanus, illud ait.
Excipe devotis Oculis vultuque Sereno,
Alme Patronæ! Tibi quod mea Musa canit.
Es Stephanus (a) *στέφανος* Cleri Regniq̄ coronat
Utiliter proin Nomen et omen habes.
Stirps Tua se fortem Regi, Regnoque probavit,
Armis, Ingenio, Religione, Fide.
Anglia decantat; Rossensis Episcopus illud
Fischer proclamit (b), victima chara poli.
Vovisti Cælo, Patriæ, Te totus et isthoc
In Te laudarant Hungara terra, polus,

(a) Stephanos, *στέφανος* græce,

so

onat.

(b) Fischer hic Rossensis in

E

fait

Hoc quoque Franciscus Cæsar! Virtutis amicus
 In TE suspexit, Teque videre cupit,
 Præmia pro meritis ut digno digna rependat
 Ostendatque simul gratia quanta Tibi!
 Unum Te e Septemque viris (c) dignatur habere.
 Præful is et Titulo Te decorare volens.
 Vive igitur Præful! Piscator amabilis omni;
 Piscare et Pascas Nomine reque gregem.
 Vive memor nostri fatorum cura meorum
 Te teneat; mihi qui ter venerandus oras.
 Miserit hæc ad Te quis forsân, et unde requires;
 In gremio ut possis deposuisse Tuo!
 Est Faber extremas Borsod relegatus ad oras, (d)
 Ferriflces inter, vitrificesque getas (e)
 Est mihi Nucopolis Sedes a Nuce vocata, (f)
 Cui vix his annis parva Nucella favet,
 Et Faber esto sim longe tamen absuit usus
 Ad poliendum nunc non mihi lima fuit.
 Vive igitur Fischer! Assessor! Præful amate!
 Me Tibi commendo sis memor oro mei.

BCU Cluj / *Joannes Nepomucenus Schmidt*

Parochus Diócs Gyõriensis et Schol-
 arum Nationalium Director.

temporibus Henrici 8vi Angliæ Regis, qui cum
 Bona Moro (aut Morus) meritissimo ac devotis-
 simo Regni Angliæ Cancellario &c, terali in per-
 mate Capiteplexus est, Martyr pro fide uterque
 inclytus.

(c) Assessorem Tabulæ Septemviralis et Præ-
 latum.

(d) Schmidt Germanice, faber latine.

(e) Inter Vas Hámor, item Oet Uj-Huttas Consti-
 titus vulgo Feri Malak. vas et vitri ustrinas si-
 titatus.

(f) Diócs-... ondal. Nucum copia ita.

A l a g y a

Mely Tekintetes, Nagy érdemű, Nemes Nemzetes Nagy-Ajtai *Csercy Josef Farkas* Urnak, Kralzua örököffének, és azon nevű N. Megye Tábla Birájának, több külföldi Tudós Társaságok tagjának (midőn a' Magyar Kertész nevezetű fűvészes könyvét ki adná) öröm tisztelet végett 1805 eszt. béli szent György havának 14-kén Arad Vármegegyéből küldetett.

Tu Pater et rerum inventor: tu Patria nobis
fuppeditas Præcepta — — — Lucretii L. III.

Kérlek ezen levelem merről jött *Krafzna* te hozzád,
És ki miatt eddig fáradozása vagyon?
Hogy ha nem is szóllok könnyen meg tudhatod arról:
Kit tzeret itt *Fébus*, vagy ki öledbe lakik?
Én *Csercit* keresem szedvén Almási tserében
Gyöogy kofzorút annak drága fejére teszem.
A' körös arja felett lakozom, nem meszfe *Aradtol*
A' gyönyörű *Driadák* erdei kertye között (a)
Posta Lovan nyargal levelem mely óltya *Márosfal*
Szomjit 's ebbe meleg nyári üdőbe fered.
Itt *Aradon Patonyit* szüntén itt *Tertina* lelkeim
Két feleít, ha lehet, versel az égbe vízsem (b)

(a) A' T. N. Arad Vármegegyekvátely házában *Almás* nevű helységben, a' fejer *Körös*, vagy *Keres* partjához közel, egy dombon az Erdélybe *Halmagy* felé menő országúton lakom.

(b) *Aradon* lakik T. P. j. *Posta Patonyi Thadé* Philosophiæ Professor a' V. V. *Tertina Mihály* Kir. Professor; a' kikkel levelezek, mint jó Barátim itt említetnek.

Itt koholám már hat könyvem — Hetedikre Reményem (c)

Itt vagyok — erre adánd hogy ha az Isten erőt!
Gyenge tehetségem nem festhet Apellefi művet;

Rámámat ködözött artzilatokra vevém,
Nints sok uzar földöm; sem ekém, sem műszerem itten
Magvamat a' mohosúlt durva kövekre vetem.

A' miket olvasnék — azt mástól nyerni igyekszem
Nem lepi könyvek válogatása szemem —

Innen azért kérek tölled nagy férfi kegyelmet
Hogy rebegő Dallal tiszteletedre megyek.

A' ki *Magyar Kertész* nevezettel drága remeklett
Könyved az Országnek honnyi javára adod.

Melybe, nagy Ész-Türés, nagy szorgalom, üzve tapasztalt

Füvészségednek szép leleménye ragyog.
Mint *Salamonnal* az ép kikirits, lapa mályva beszélgert

Ugy Te Magyar *Műtzer* a' mi Hazánkba leszel. (d)
Kartifol, póré, murók, káposzta, ugorka,

A' Te szabásod után bőv nevelésbe nevet.
Ritka gyümöls tsemeték, oltványok' kérge neveddel
Kérkedik, és *Csereit* hirdeti ága között.

Én is azért *Csereit* minap egy nyárfára ki mettzém
Hát tsuda! a' fa betü domborodása ki nõtt

Nõjjetek; úgy mondám, *Csereit* hirdesse gyümöls fánk
És soha a' szomorú Tél ne fogyaszsa rügyét!

Melly Laurust *Csereynk* rendén ültetve le ira,
Annak örökre kelõ ága borítsa fejét!

Éljen, ezer Díszfel szaporitván érdeme Díjját
Lálfa betes munkád, éljen örökre neved!

Éneklette

Peretsenyi Nagy László

T. N. Arad Vármezye Ord. Éskütye és a'
Saxoniabéli Jénai két Tud. Társ. egygyik
Tagja.

(c) Lásd munkaimról *Orodias* nevü könyvemet.

(d) Érttem Augustus Császár idejében volt híres
Macer nevü Poétát, a' ki füvekről, fákról irt.
Böls Salamon is irt ilyent de el vészett.

Hont Vármegyébéli Csábrághi és Szitnyai Uradalmak Jegyző Könyvéből hírül adatik :

Hogy, mióta a' Szalatnyai Bor (Sós, vagy Savanyú) vizet az Orvosi Tudománynak érdemes Tanítója *Kütaibel* Ur Kém - eszközök által meg vizsgálta, 's belső tulajdonságait fel fedezte, azolta ezen gyógyító erővel bővölködő Forrásnak látogatói távulabb vidékekrül is esztendőnként nevedtek, és a' kik a' mi Bor vizünkkel illendő mértékben éltek, azok bizonyosan érzették annak reménlett hafznát. — Az érdeklött megvizsgálás után bizonyollá tétetett az, hogy a' Szalatnyai Bor (Sós vagy Savanyú) víz Európának leg hathatóssabb Bor vizei közé számláltathatik, és hogy az ő gyógyító erejének a' Szelteri és Spaai bor vizek is elsőséget engednek; azért is különös tekintetet érdemelnek azon Orvosok, a' kik a' Szalatnyai Bor viznek tulajdonságait, már ez előtt is esmérték, és ezen áldott forrásnak Borostyánt készítettek. Nemes Neográd Tármegyének érdemes Orvossa Lipszky Ur, harmintz esztendeig folytatott szolgálattya alatt fok szép tapasztalásokat gyűjtöt, a' mellyekkel ezen víznek gyógyító tulajdonságait szembe tűnökké teszi. — Az ezen vízzel öszve elegyedett számtalan gyógyító szerek között, leg nagyobb figyelmetességet érdemel az állékony levegő, mellyet a' Chemikusok Szén' Savónak neveznek. — Az állékony levegő a' rothasztó nyavalyáknak leg kellemetesebb orvossa, mert sebessen által-futván a' testet, a' mértékletes véle állás után hirtelen talpra állítja a' bágyatt embert. Ezen tulajdonsága a' Szalatnyai Bor Víznek arra int tehát, hogy kiki vigyázva, 's Orvossának útmutatása szerént igya azt; még azomban a' víznek mikép 's mikor lehető hafználása eráat bi-

zonyos bővebb útmutatás készíthetnek, addig a' közelibe lakó Vármegye Orvossai fogják a' betegeket tanácsokkal ápolgatni. — Hogy ha ezen vizet az Orvosnak meg határozott mértéke szerént iszva valaki: a' Gyomor-görtsöket, hurutokat, arany érből származott nyavalyákat szerentséssen meg orvosolja, fel óldozza a' bélneknek rekedéseit, 's helyre hozza a' rendetlen hó szám folyásból eredett termékeltenséget. Egy szóval, a' mi vizünk vizsgálja állitya a' belső részeknek fel bontott mozdulatyait. — Mennyire javasoltatik némelly betegségekben a' Fördés, közönségesen tudva vagyon; minthogy tehát nyári időben az Orvosok töbnyire a' Borvizeket javasoltják efféle halzonra: *Szalatnyán* is meg tétettek minden készületek, mellyek mellett egy tágas fürödő Ház építetvén, ez által is utólérhetik a' Betegek a' lehetőségig elközölhető ápolgatásokat. — És valóban, minthogy az adakozó Termézet a' mi Bor vizünket a' leghathatósabb Orvosi Szerekkel meg áldotta, és minthogy ennek savas részei az emberi Testre nézve különösen munkálkodnak, meg mutatta már a' Tapasztalás, hogy a' többször kidítsért Bor víz a' bőrnek külömbféle viszontagságait elháritya, és valamint az *Chronicus* bőr nyavalyákat, úgy az meg gyökeresedett *Rheumatismusokat* és az úgy nevezett Májfótokat is el üzi.

Hogy tehát a' mi vizünknek haszna a' szenvedő emberiségre mennél nagyobb kéméllyel terjedhesse: Ó Excellentiája Gróf *Koháry Ferentz* Ur, szinte a' kút mellett egy alkalmas Vendégfogadót építetett, 's arrul is méltóztatott gondoskodni, hogy a' Vendégeknek számára a' leg-tűrhetőbb áron szerentesen élelem. Melly végre a'

Vendégfogadás szoroffan le köteleztetett arra, hogy az étkekkel a' meghatározott (Limitált) áron tartozzon kinek kinek szolgálni. — Ide járúl még az is, hogy minekutánna Ő Excellentiája tsupán esméretes kegyességéből, 's felebaráttjaihoz vonfszó szzeretetéből tetemes Költségeit a' Bor víznek meg-esmértetésére nem kéméllette: ennek meg hamisitása minden módon meg fog akadályoztatni, a' végre tehát azoktól az kereskedőktől, a' kik ezen vizet eddig hordónként a' leg távulabb lévő városokba elvitték, 's külföldi Bor-víz gyanánt üveg számra árulták, ezentúl a' hordóba való szedés meg fog tagadtatni.

A' közel lévő Földes Urak azomban, a' kik tulajdon számokra hordókkal vitetni akarnának, arra kéretnek, hogy az alkalmatosság mindenkor valamelly esméretes jellel külgyék a' Forráshoz, a' hol egész készséggel és ingyen fog kivánságok tellyefitetni.

A' mi az árát ezen víznek illeti, minthogy különös ereje által majdán minden ezer Palaczk-nak harmadrészét el pattantya, és egy egy Palaczk az Uraságnak is 12 krajtzárjába kerekedik, ezen felül, a' ládák, és Pestig való fuvar is költséggel járúlnak: Pesten minden, 20 Palatzkal megrakott ládatúl 8 Rh. forint fog vétetetni.

Hogy pedig kiki ezen Orvosi erejü vízhez könnyen juthaffon, mi azt a' maga valóságába fogjuk Pestre *Sinnerer* Kereskedőhöz által-tétetni, a' kihöz is, minthogy árúztatását magára vállalta, már is több számú ládák elküldettek. A' távolabb fekvő városokból való Kereskedők is, a' kik ezen vizet meg szerezni akarnák, jelentéseikkel a' nevezett Pesti Kereskedőhöz utafitatnak.

Hétedízeri Tűdősítés.

Galanthai Gróf Fekete Ferencz Eő Nagysága, magát és minden birtokait önként sequestrum alá vetette, kinek is Administratorává nagy meltolágú Illesházi Gróf Illésházy István Eő Cs. Kir. Felségének Kamerariussá 's belső Titkos Tanátsoffa és Tek. Liptó 's Trencsin Vármegyének örökös és Fő Ifpánnya Eő Excellentiája tétetődött, 's abban Fels. Urunk által is meg erőffitett. Arra való nézve, minekutánna a' nevezett Gróf Urnak Creditorai vagy már ki elegitettek, vagy a' végbe ment convocatoria által a' törvényeknek útjára utasítattak volna; valamint maga Gróf Fekete Ferencz Ur Eő Nagyságának, úgy a' Sequestrum Administratora Mélt Gróf Illésházy István Eő Excellentiájának nevekben is ennél fogva közönlégesen hirül adatik, hogy amannak, úgymint Gróf Fekete Ferencz Eő Nagyságának, a' sequestrum természetéhez, és maga Administratorával kötött Tractájának 7-ik és 8-ik cikkelyeihez képest semmi jussa nints arra, hogy valakitől vagy költsön pénzt felvegyen, vagy jószágából leg kissebbet is vagy elzálogithasson, vagy mástól valamit vehessen, vagy valamit eladhasson, egy szóval, akarmi névvel nevezendő birtokára nézve (ide értvén a' taplalására ki rendelt költséget is, valakivel valamely alkubá botsátkozhasson. Innen önként a' következik, hogy mind azok, a' kik az illy környűlállások közt a' sequestrum alá tétetődött Gróf Urral, akarminémű név és szin alatt valamely kötésre vagy egyezésre lépni bátorkodnak, az abból reájok következhető kárt egyenesen és egyedül magoknak tulajdonithattyák. Költ Bécsben Aprilis 12-ik napján, 1805-ik esztendőben.